

KRONIEK

FRANS HALS TERUG IN HAARLEM

Op drie verschillende wijzen heeft Frans Hals de portretkunst weten te vernieuwen. Het gaat eigenlijk om de begrippen tijd, licht en ruimte, die afzonderlijk en in verhouding tot elkaar anders door hem gewaardeerd worden. Dit ondergaat men meer, dan men het ziet. Men ziet niet minder, maar de emotie van het zien wordt vooral in sterke mate verhevigd. — Bekijkt men aandachtig doek voor doek, dan raakt men niet verrast door een technische kennis, die grooter is dan die van zijn voorgangers: Ketel en Aert Pietersz. om Hollanders te noemen, Bronzino, liever nog Baroccio en de Carracci's, wanneer men buitenlandsche voorbeelden wil. Het palet van Hals heeft maar weinig kleuren, ook daarin ligt de verandering niet. Naast het koolzwart en het loodwit, al of niet tot geel verhit, vindt men het Spaansche vermiljoen, het indische blauw (indigo), bruine en groene aardverwen. Veel ruimer was de kleurensérie zelden. Die middelen waren het niet. Het was vooral het tempo bij de voltooiing van de beeltenis. De geëxalteerde drift, die na een langzame voorbereiding als een plotselinge vlaag van bezieling op het begonnen werk neerwoei. Het verschijnsel staat niet alleen; bij de late Venetianen, bij Greco, in doeken van kleiner afmeting, óók in het Hollandsche landschap en genrestuk, was zoiets reeds te bespeuren geweest. Hals brengt het op een ander plan, naar een grooter formaat. Het levensgrootte verwekte direct een veel onmiddellijker realiteit. In den wir-war van die duidelijk zichtbare penseelstreken doorleeft men thans den fellen neerslag van een nabij hartstocht. Er valt een afstand weg, er is tijd gewonnen, het onmiddellijke gaat zegevieren, het momenteele is van zulk een kracht dat de handeling, maar ook de toets niet voltooid mag schijnen. Voltooid is verleden. Er moet juist gang zijn en beweging. Het heden is daarvan de onderbreking. — Een tweede factor is het licht: er is een sterker reflectie. Het kaatst allemaal heller dan vroeger, schichtiger, niet van één centraal punt uit, overal kan het aanwezig zijn, onrustbarend wisselvallig, bewegelijk, vluchtig, niet gesubordineerd, meer belichtend dan weerschijnend, in zijn vervlieting en onrust barok van wending, wegschuivend en ongrijpbaar en nergens ingeperkt. — Het derde punt is de actie der figuren, dat is tevens de illusie der ruimte. Voor het portret ten voeten uit had men hier in Holland nooit veel gevoeld. Het borstbeeld, al of niet met zichtbare handen, was de gebruikelijke vorm. Wel streng, gesloten en onwrikbaar, maar stroef en droog. Het gecompliceerde zijn van den mensch herleidt nu Hals terug in dit zelfde kader tot het typeerende gebaar. Ook hier het heden, het wisselvallige, want het zoo typeerende gebaar is vaak uitdagend nabij. Het is bij Hals geworden een ageeren dat juist zijn aanvang heeft genomen. Desondanks